

Az erdők törzskönyvéről

Jérôme René

A mai erdőgazdálkodásunk szervezeti alapjait az első erdőtvörvényünk – az 1879. évi XXXI. „törvényczikk” – teremtette meg. A kihirdetését követő években sorra jelentek meg a végrehajtására vonatkozó földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteri rendeletek, utasítások és egyéb jogszabályok. Elsőnek is a m. kir. erdőfelügyelőségeknek a kerületi beosztása (1):

1. Budapesti kerület	8. Marosváráshelyi kerület
2. Pozsonyi kerület	9. Brassói kerület
3. Besztercebányai kerület	10. Szebeni kerület
4. Kassai kerület	11. Temesvári kerület
5. Debreczeni kerület	12. Szegedi kerület
6. Szatmári kerület	13. Pécsi kerület
7. Kolozsvári kerület	14. Szombathelyi kerület

Ezt követte – többek között – az erdőgazdasági üzemtervek készítése iránti utasítás (2), az erdei kihágások feljegyzésére szolgáló erdei rovatos napló készítése és vezetése tárgyú rendelet (3), az erdőgazdasági üzemtervek készítéséért adható munkadíjak ügyében kelt körrendelet (4) és 1883-ban valamennyi közigazgatási bizottsághoz és erdőfelügyelőséghez intézett utasítás az erdők nyilvántartásáról szóló törzskönyvek adatainak megállapítása és a véderdők kijelölése ügyében (5). Ez a következőkkel kezdődik:

„Az 1879. évi XXXI. törvényczikk értelmében az erdők felett gyakorolható állami felügyelet biztos alapon való teljesíthetése érdekében szükséges, hogy *„az erdők nyilvántartási törzskönyve”* című alatt oly munkát készíttessék, mely az egyes birtokoknak a törvényben meghatározott csoportok szerint, nevezetesen a talaj és tulajdoni minőség szerint elkülönített térfogatára vonatkozó adatokat magában foglalja, s mint ilyen, az erdőbirtokossal szemben alkalmazandó rendelkezés céljára megbízható tájékoztatást nyújtson.”

Megtudhatjuk a továbbiakból, hogy ez ügyben az erdőfelügyelők már előkészítő munkákat végeztek és kerületükre nézve törvényhatóságoként már össze is állítottak egy tervezetet a rendelkezésükre álló adatok és addig közvetlenül szerzett tapasztalatok alapján, legjobb belátásuk szerint. Ezt a törzskönyv-kezdeményt a miniszter megküldte valamennyi törvényhatóságnak azzal, hogy községenként tegyék közhírré, tegyenek lehetővé mindenki számára a saját vagy más birtokára nézve észrevételek megtételét. Ezekre az erdőfelügyelő közbejöttével tartsanak kimerítő tárgyalásokat, és ezek eredményéről valamennyi tárgyalási irat és a bizottságok tüzetesen indokolt véleményének csatolása mellett tegyenek a miniszternek jelentést. Az elvégzendő munka óriási volt, nem csodálható, hogy ilyen körülmények között a vármegyéenkénti törzskönyvi kötetek csupán jelen évszázadunk első éveire készültek el.

Magam 1937-ben kerültem velük kapcsolatba, amikor a Gödöllői Állami és Koronauradalmi Erdőigazgatóság szerződéses munkavállalójaként – ún. alföldfásító – behívást nyertem szolgálattételre az FM Erdőrendezési Ügyosztályára. Itt ismerkedtem meg vele és vált két éven át tisztemmé bennük a különböző jogerős határozatok alapján történt változások bevezetése.

Második alkalommal most kerültem össze törzskönyvvel, hozatván az Országos Levéltár raktárából. Nyilván még az első világháború előtt keletkezvén, érvénye a trianoni országcsontítás kapcsán részben megszűnt, majd az 1945. évi földreformmal teljesen érvényét veszítette, és az FM két részletben közokiratként a levéltár állományába tette át. Itt a repertórium 424. oldala szerint 8118-1845. leltári számok alatt 27 vármegyére nézve 28 kötet (Hunyad 2 kötet) szerepel első részletként, majd a pótrepertórium 23. oldalán 13534-13565. tétel alatt 27 egész és részben megosztott megyére vonatkozóan 32 kötet (Pest-P.S-K, Somogy, Szatmár, Vas, Zala 2-2 kötet) található a raktárban.

A törzskönyv megyékre külön-külön kötetben készült, egy-egy kötet egymagában is tetemes tömeget képvisel, így csak kettőt kértem fel a kiskutatóba – Borsodot és Hevest. Mindkettőben saját bejegyzésemmel kellett találkoznom. Másnapra fel is érkeztek. Heves megye kötete 5 kg-t, Borsodé 9 kg-ot nyomott. Átlagban 40x50 cm nagyságú keménytáblába, erős marhabőr léccel és sa-

rokerősítéssel kötöttek. Vastagságukaszertint változik, hogymeny-nyi község szerepel bennük.

Az első, belső borítón községjegyzék ABC sorrendben a vonatkozó oldalszámmal. Oldalszámozás csak a kihajtott kötet jobb oldalán, ugyanott a járás és fenn a község megnevezése. A vele szembeni oldalon fenn az illetékes királyi erdőfelügyelőség és vármegye.

Mindkét oldalon 34x41 cm nagyságú előnyomott táblázat. Bal oldalt 17, jobb oldalt 20, összesen 37 oszlop. A táblázatfej alatt 16 sor az egyes birtokok leírására, majd a táblázat alatt bal oldalt hely a kataszteri számok feltüntetésére, jobb oldalt pedig a későbbi változásokra vonatkozó bejegyzésére, az elrendelő rendelet számának feltüntetésére.

Oszlopok megnevezése:

1. Folyószám

2. **A birtokos neve**

3-34. **Az erdőterület**

3-36. kataszteri hold

3-7. *talajminőség szerint*

3. véderdő

4. futóhomokon álló erdő

5. feltétlen erdőtalajon álló erdő

6. nem feltétlen erdőtalajon álló erdő

7. összesen

8-10. *fanemek szerint*

8. tölgyerdő

9. bükk és más lomberdő

10. fenyőerdő

11-26. **Az erdőterület**

11-17 *tulajdonjogi minőség szerint*

11-22. 1879. évi XXXI. tcz. 17 §-a alá tartozó

11. állami erdő

12. törvényhatósági és városi erdő

13. községi erdő

14. egyházi testületek és személyek erdeje

15. közalapítványi erdő

16. magánalapítványi erdő

- 17 hitbizományi erdő
- 18-21. közbirtokossági erdő
- 18-20. mint a volt úrbéresek tulajdonába
- 18. erdőilletőség fejében
- 19. legelőilletőség fejében
- 30. ajándékozás, vétel, csere vagy más jogcímen
- 18-20. jutott erdő
- 21. mint egyéb birtokossági erdő
- 22. részvénytársulati erdő
- 23-26. 1879. XXXI. tcz. 17 §-a alá nem tartozó
- 23-24. közbirtokossági erdő, mely a volt úrbéreseknek az 1879. XXXI. tcz. 2. vagy 4. §-ának hatálya alá nem eső
- 23. Legelőilletőség fejében
- 24. ajándékozás, vétel, csere vagy más jogcímen
- 23-24. birtokába jutott
- 25. részvénytársulati erdő
- 26. magánerdő
- 27-34. *kezeltetik*
- 27-39. mint az 1879. XXXI. tcz. 17 §-a alá tartozó erdő
- 27 a kincstári erdők kezelésénél
- 28. a községi és némely más erdők és kopár területek kezelésénél
- 27-28. alkalmazott állami erdőtiszték által
- 29. nem állami erdőtiszték által
- 30-34. mint az 1879. XXXI. tcz. 17 §-a alá nem tartozó
- 30-32. és rendszeres használati terv szerinti kezelésre kötelezett véderdő
- 30-31. alkalmazott állami erdőtiszték által
- 30. a kincstári erdők kezelésénél
- 31. a községi és némely más erdők és kopár területek kezelésénél
- 32. nem állami erdőtiszték által
- 33. de a 16. §-nál fogva rendszeres gazdaságra kötelezett erdő
- 34. magánerdő törvényszerű üzemterv nélkül
- 35-36. a birtokhoz tartozó
- 35. egyéb termékeny terület
- 36. terméketlen terület
- 37 Megjegyzés

Mint a táblázat mutatja, a tulajdonjog szerinti jellemzés teszi ki az osztályozás 53%-át, a kezelés szerinti a 26%-át és mindössze 22% marad a természeti leírásra.

Az erdők törzskönyvének összeállítása és vezetése tulajdonképpen első erdőtörvényünk végrehajtásához tartozott. Vezetése folyamatos volt. A gyakori tulajdonosváltozást és egyéb módosulást kellő időszerűséggel követte, év közben a változásokat megynként külön is gyűjtöttük, majd év végén mindezt összesítve a törzskönyvben lehetséges teljes részletességgel mutattuk ki az országos állományt. Így ment ez egy fél évszázadon át. Az utolsó állományösszesítés 1949-ben történt, 1950-ben megszűnt a vezetése.

Első csonkaországi erdőtörvényünk – az 1935:IV. törvénycikk – 1. §-ának I. bekezdése alatt erdőnek minősíti a földadókataszterben vagy az erdők törzskönyvében erdőnek nyilvántartott területeket. Fenntartotta így a törzskönyv közokirati érvényét, bár megbízhatósága lassan fél évszázados vezetgetése folytán házon belül is vitákra adott okot.

Jogszabályok száma:

1. 18563/1880. FIKM
2. 23374/1880. FIKM
3. 24931/1880. FIKM
4. 47806/1882. FIKM
5. 28487/1883. FIKM